

Erotism și idealizare - configurarea virilității în scrierile lui Gib Mihăescu

Drd. BUZEA (BULANCEA) Eugenia Tatiana
Universitatea „Dunărea de Jos” din Galați

Abstract: *Oscillating between eroticism and idealization of the female character, the metamorphoses of the male character translate a tragic mask, a hybrid state of the being dominated by contradictory desires. On the coordinates of libido there is the interference of viril satisfaction, a manifest act of knowing and recognizing the limits resulting from the man's inability to evade fatidic scenarios projected into the space of reality, while the ideal evades materialization or self-destructs by moving from abstract to concrete.*

Conqueror's attitude is, in fact, a possession of the female character under its various circumstances: a trophy, a victim of conjunctions or a reflection of its own image deployed from the male self in an attempt to gain independence, violation of the social protocol, experiment necessity.

Infidelity is the preferred tram in the work of this accused author that he lived through his texts what life has refused because of the ruthless disease of which he has been kidnapped in the flower of age. His literary couples appear circumscribed to a false dialectic, with a moral detachment from the religious component, they are subject to the imperative of chance to occur, hence the alteration of consciousness, claustalization, anxiety and the displacement of one's own failure in the other, under the false impression of lucidity.

Keywords: *metamorphosis, anxiety, obsessions, ambiguity, proteism, conscience*

Perioada interbelică impune un suflu nou în literatura română, atât prin efortul de sincronizare a creațiilor noastre cu cele ale Occidentului, cât și prin condițiile istorice precum alipirea unor teritorii la patria-mamă, ori prin reconfigurarea bazelor economice în stat ce reflectă existența unor vectori importanți în statutul României de țară eminentemente agrară, precum modernizarea și dezvoltarea spațiului citadin pe baza industrializării, a migrației populației din spațiul rural spre cel urban etc.

Din acest punct de vedere, Gib I. Mihăescu se desprinde de viziunea tradiționalistă ca manieră de a scrie și abordează teme precum inserarea tânărului de la țară în tumultul orașului, analiza psihologică și eul fragmentat între

dorințele intime și datoria securizării noilor granițe (în speță a celei de la Nistru, cu Rusia bolșevică), luptele politice și jocurile de culise din care nu lipsesc ipocrizia, demagogia sau parvenitismul. Dacă în scrierile de început eroul mihăescian este prezent pe câmpul de luptă, marcat de tragismul morții sub tirul inamic, obsedat de dorul de casă, copleșit de oboseală și frică, autorul însuși fiind combatant în Primul Război Mondial ca elev-ofițer; tot din această perioadă (1919-1921) datează schițe și povestiri despre amorul mărunț ce se consumă în mediul orașului, sub o notă vădit ironică a naratorului. Publicarea primului volum de nuvele, *La Grandifora* (1928), apoi a celui de-al doilea, *Vedenia* (1929), ca și alte scrieri cuprinse în diferite periodice ale vremii, dezvăluie cu predilecție un protagonist aflat în criză, pe de o parte, erotică, sub suspiciunea trădării sau torturat de nevoia confirmării sale în ochii iubitei, și, pe de altă parte, constatăm o criză a recunoașterii publice pentru eroul reîntors acasă de pe câmpul de luptă, ale cărui însemne militare nu trezesc recunoștința, ci doar compasiunea celor din jur.

Tesiunea senzuală inserată în nuvele sale traduce un dezechilibru permanent în relația *el – ea*, conflict la baza căruia consistă neputința bărbatului de a-și satisface aspirația către un ideal de femeie, dar și incompatibilitatea cu femeia modernă conectată la evoluția societății, pentru care libertatea de exprimare și manifestare este mai importantă decât statutul tradițional de mamă și soție. De-a lungul timpului, critica literară înregistrează dramatismul situațiilor în interiorul cărora se compun personajele lui Gib Mihăescu, un spectru care cuprinde imaginea eroului pradă instinctelor și viziunilor halucinante, până la convingerea că substanța din care sunt alcătuite personajele este de factură psihologică, un prilej de sondare în zona incoștientului, acolo unde există depozitate dorințele refulate, obsesiile ce paralizează ființa, ori, dimpotrivă, preiau controlul și determină acțiunea disproporționată în raport cu datele realității.

Nichifor Crainic¹⁵⁰, un apropiat și un important colaborator al lui Gib Mihăescu, în spiritul comemorării acestui autor, scria la un an de la moartea lui că *nu seamănă cu niciun înaintaș și cu niciun contemporan*, originalitate legată de sondajul în *incoștientul dinamic, din oceanul căruia se ridică la suprafața vieții monștrii pasiunilor*. Portretul eroilor se conturează ca un exemplu de *cum nu trebuie să fie omul nou*, cronicarul având în vedere manifestul gândirist al vremii ce promova atașamentul și valorificarea valorilor spiritualității românești, tradiționale, evocarea trecutului istoric și importanța ortodoxismului împotriva influenței occidentale. Fără să fie un cititor pasionat al operei mihăesciene,

¹⁵⁰ Nichifor Crainic, *Cronica mărunță*, revista *Gândirea*, Anul XV, nr. 8, octombrie 1936

Nichifor Crainic remarca arta lui *de o infinită bunătate* produs al umanității profunde, al discreției și generozității sale.

În opera lui Gib Mihăescu, o componentă definitivă a personajului masculin este virilitatea manifestă, expresie fundamentală pe care se construiește caracterul acestuia în dinamica evenimentelor. Dacă în proza de mici dimensiuni observăm *monomania* personajului masculin devorat de iubirea-patimă, dezvoltată în climatul suspiciunii de a fi înșelat, sub o permanentă nevoie de verificare și impunere a voinței proprii, așa cum numea Ovid S. Crohmălniceanu¹⁵¹, *fișe clinice ale sentimentelor obsesive*; în romanele acestui autor se afirmă iubirea-pasiune, circumscrisă cu preponderență între doi termeni definitorii caracteristici protagoniștilor, *virilitate* și *bovarism*, conform analizei critice întreprinse de George Călinescu¹⁵².

Cele două volume de nuvele amintite sunt rezultatul selecției făcute de autorul lor, extrem de atent la recomandările celor prezenți în cercurile literare la care participa, lecturi ce dovedeau un real simț dramatic desprins din tonul teatral al autorului, fără teama de a reveni asupra formulărilor sale, ori de a completa textele în cadrul acestor întâlniri. Un astfel de text este nuvela *La Grandiflora*, articulată în interiorul unui târg de provincie, asemănător celui al Drăgășanilor, locul nașterii lui Gib Mihăescu, dar și al revenirii în sânul familiei după moartea tatălui său. Reținem amănunte din textul nuvelei care descriu cu generozitate podgoriile întinse pe dealuri, petrecerile și existența fără griji a locuitorilor interesați de soarta lor mărunță, precum și de întâmplările de alcov ale urbei. Manaru, protagonistul nuvelei, admirat și detestat de către tovarășii săi de petreceri pe care îi domină prin caracterul său dârz, se dezvoltă în analiza ascuțită, lucidă, clinică, a unui caz de gelozie morbidă¹⁵³, întreprinsă de un narator obiectiv. Bănuiala, comparată cu *un cuțit lung ce i se împlântase în suflet*, preia controlul gândurilor sale, îi distruge buna dispoziție caracteristică și pretinde imperios a fi lămurit dacă Frosica, soția sa, se face vinovată de adulter. Cel presupus că se bucură de disponibilitatea femeii ar fi chiar cel mai bun prieten al familiei, Ramură, pentru demascarea căruia Manaru plănuiește o abordare directă, ca și cum ar cunoaște cu siguranță detaliile aventurii din mărturisirea soției sale. Drama protagonistului se adâncește prin recunoașterea smulsă din singurul cuvânt articulată de Ramură sub presiunea propunerii de a primi definitiv femeia, ca urmare a relației lor. *Fie....* este confirmarea așteptată

¹⁵¹ Ovid S. Crohmălniceanu, *Literatura română între cele două războaie mondiale*, vol. I, București, Editura Minerva, 1972

¹⁵² George Călinescu, *Istoria literaturii române de la origini până în prezent*, București, Editura Minerva, 1985

¹⁵³ Octav Șuluțiu, *La Grandiflora*, recenzie în *Viața românească*, Anul XX, nr. 5-6, mai-iunie, 1928, p. 330

de Manaru, însă tensiunea momentului escaladează atunci când descoperă că discuția cu prietenul său nu fusese confidențială întrucât tovarășii de pahar se prefăcuseră că pleacă din grădina de vară și auziseră totul din spatele unui gard care s-a prăbușit sub greutatea lor. Incidentul condimentat cu râsetele comesenilor conferă un aspect grotesc momentului plin de zbuțiu instalat în conștiința lui Manaru. Acesta va porni o adevărată vânătoare demonstrativă printre nevestele tuturor cu scopul de a explica infidelitatea Frosicăi prin natura coruptă a femeii, denumită peiorativ *cârânățareasă*, după ocupația celei asupra căreia își descarcă furia de moment.

Tocmai când teoria părea demonstrată, doamna Moraru infirmă natura adulterină prin lupta împotriva lui Manaru hotărât să o supună cu orice preț. Siluită, aceasta se sinucide, moment ce marchează începutul căderii personajului masculin care se vede deposedat de *scopul etic*, așa consideră Stelian Cincă¹⁵⁴ felul original *cum înțelege scriitorul să-și determine personajul să acționeze*.

În concluzie, convins că și Frosica ar fi putut să reziste, Manaru pornește atacul furibund, îl sugrumă în plină stradă pe Ramură și speră să-și pedepsească în același mod și soția. Doar arestarea stăvilește planul răzbunării personajului ajuns în pragul nebuniei, victimă a propriilor halucinații, împlinind un destin tragic anunțat de capul *tăiat și fioros* ce plutea *ca un astru al iadului*¹⁵⁵. O altă opinie este aceea că autorul pedepsește excesele personajelor, Manaru fiind un *Don Juan de provincie*¹⁵⁶ ce sfârșește în mintea sa rătăcită să proiecteze realitatea asupra picturii bisericești unde femeia, întruchipare a Frosicăi, este pedepsită prin flăcările infernului.

Drama triumphiului conjugal apare și în nuvela *Frigul*, pe aceeași temă a erosului, însă plăcerea este dublată de emoția pericolului de a fi descoperită aventura celor doi. Femeia adulterină sfidează firea tiranică a soțului obsedat de o gelozie patologică. Claustrată într-un conac păzit de dulăi feroși antrenați special să ucidă, femeia înțelege că salvatorul de altă dată, Mircea, boierul bogat care o luase de soție ocrotind-o de frig și sărăcie, se transformase în temnicerul ei. *Nesatisfăcută de viața conjugală, ea caută compensații în afară*¹⁵⁷, acceptând iubirea lui Dinu, prietenul familiei. Acesta creează o diversiune și atrage cei 40 de dulăi în cealaltă parte a curții, apoi pătrunde nestingherit în camera femeii consumând voluptatea întâlnirii, cu un amestec *de senzualitate și groază*.

¹⁵⁴ Stelian Cincă, *Psihanaliză și creație în opera lui Gib Mihăescu*, Craiova, Editura Scrisul românesc, 1995, p.38-39

¹⁵⁵ Gib I. Mihăescu, *Opere I. Nuvele și povestiri*, ediție îngrijită de Alexandru Andriescu, București, Editura Minerva, 1976

¹⁵⁶ Nicolae Balotă, *Gib Mihăescu. Omul și opera*, prefață la vol. Nuvele, București, Editura Tineretului, 1969, p.27

¹⁵⁷ Dumitru Șerban Drăgoi, *Gib I. Mihăescu*, București, Editura Granada, 2001, p.64

Aventura este observată de vechilul casei care pretinde favoruri din partea femeii în schimbul tăcerii sale. Scârbită, eroina preferă să cedeze obsesiei *frigului* ce o urmărește din copilărie, și se va abandona în brațele acestuia, metaforic, transformat în iubitul etern. Sfârșitul sugerează moartea și aspirația către iubirea ideală, ca o sfidare a destinului.

Constatăm la personajele lui Gib Mihăescu că nu doar își folosesc imaginația ca loc de refugiu pentru realitatea indezirabilă, dar, mai ales, că ele reușesc să facă un transfer de semnificații care mută centrul de greutate al existenței lor în zona închipuirii și, de aici, ele instrumentează datele concrete ale realului determinat. Acesta se va supune imaginarului, va intra într-un tipar al gândirii fataliste ca un efect al bulgărelui de zăpadă. Dependența de obsesia trădării va confirma trădarea, obsesia scenariului dramatic va induce elementele necesare producerii lui, iar deznodământul halucinant satisface și desființează deopotrivă eroul incapabil de a se sustrage șirului de evenimente distructive. Nuvela *Întâmplarea* urmează acest scenariu fatidic al primejdiei care *trebuie* să se producă, respectiv atacul unei bande de hoți asupra trăsurii ce transportă familia Glogovan, prin pădure, spre oraș, de la moșia unde locuiau. Narațiunea *nu-i decât procesul de intenție pe care soțul gelos îl face soției, condamnând-o anticipat*, consideră Dumitru Micu¹⁵⁸. Nu atât atacul în sine îl sperie, cât dezvoltarea că soției sale s-ar putea să nu-i displacă aventura întâlnirii cu hoții. În astfel de momente, postulează Glogovan, se dezvoltă adevărata natură a omului și o provoacă pe Fantoșa să dovedească dacă și-ar da viața spre a-și apăra onoarea, sau nu. Evenimentul fatal se produce, iar rănilor femeii dau mărturie despre lupta ei cu tâlharii, *însă evidența nu se bucură din partea bărbatului de prea multă considerație*. Fantasma imaginației se impune în fața realității. Criticul literar traduce gândul lui Glogovan prin asimilarea Fantoșei cu Eva, implicit condamnarea femeii *nu pentru un păcat real, căci nu l-a săvârșit, ci pentru păcatul originar*. Infidelitatea soției apare ca act prestabilit, *întâmplarea există pentru el înainte de a se produce. Judecător nedrept, personajul este în același timp un condamnat fără vină*, o victimă a stării de nebunie.

Degradarea treptată a psihicului uman și pătrunderea în cercul vicios al determinărilor fataliste constituie substanța ce alcătuiește și nuvela *Vedenia*. Articulată pe principiul *farsa tragică*, nuvela descrie viața de la periferia unui oraș provincial prin aceeași dramă a *soțului încornorat*. Dozarea cu măsură a detaliilor ce aduc mereu ceva semnificativ, se concentrează asupra rezonanței peisajului cu *vibrația momentului lăuntric*¹⁵⁹. Astfel, căpitanul Naicu deslușește

¹⁵⁸ Dumitru Micu, *Gândirea și gândirismul*, București, Editura Minerva, 1975, p.705-744

¹⁵⁹ Alexandru Bădăuță, *Cronica literară*, "Vedenia" de Gib Mihăescu, revista *Gândirea*, Anul IX, nr.5, mai 1929

în multitudinea de stele un câmp de luptă cu soldați aliniați la comandă, cu asemănări din istoria marilor conflagrații ale lumii, adevărate incursiuni psihologice care trădează năzuinți.

Drama înșelatelui, *nu ca un subiect observat din afară, cât o putere prin excelență obsesivă, o dată psihologică inițială, pusă în acțiune după legile proprii de desfășurare ale obsesiilor*, așa cum observa Șerban Cioculescu¹⁶⁰ operează o *simplificare morală* care stă la baza acțiunii personajelor, apetența pentru *închipuiri bolnăvicioase, idei fixe, obsesii mistuitoare, halucinații, toate din domeniul psihopatologiei*, întrucât *omul la Gib Mihăescu este stăpânit de instinctul primordial*, o viziune romantică și o influență a literaturii ruse. Aflate sub imperiul fatalității, subiectele scrierilor sale se impun cititorului *prin gradarea dramatică a efectelor, ... o logică interioară ineluctabilă*, unde acțiunile personajelor devin necesare în derularea evenimentului. Scriitorul nu surprinde prin disecarea sentimentului, ci *printr-un constructivism psihologic*, astfel obsesiile se desfășoară dramatic, *după logica lor proprie*. Tumultul pasional al căpitanului Naicu față de mult mai tânăra sa soție, Aurelia, rămasă acasă în grija unei ordonanțe, apare ordonat de *ideea fixă ce joacă rolul antic al destinului*. Căpitanul Naicu, chiar în momentul demobilizării, sub semnătura unui camarad, telegrafiază soției (mare amatoare de spiritism) că a murit. Șocul veștii, dar și spectrul defunctului pe care crede că îl vede la fereastră, o determină pe femeie să caute sprijinul singurei persoane din apropiere, ordonanța Anton. Acesta înțelege prin structura sa rudimentară și violentă să-și descarce pornirile libidinale, și o posedă animalic și senin pe biata femeie cu mințile rătăcite. Nuvela descrie *violul comis de ordonanță asupra soției căpitanului cu o notă de exagerare și artificiu care tulbură efectul estetic total*¹⁶¹ și coagulează în mod caricatural figura căpitanului Naicu, individ fricos și amator de glume proaste care își înscenează moartea și, astfel, își transformă în victimă soția convinsă că duhul răposatului apare la fereastră casei.

Analiza criticului Dumitru Micu¹⁶² pătrunde în *centrul plasmatic al nuvelisticii mihăesciene*, cu intenția de a descoperi ceea ce-l singularizează în *contextul prozei de analiză*, concluzia fiind că *nu aplecarea asupra naturilor obsesive îi asigură originalitatea, ci obstinația de a construi istorisiri în care eroii își devin agenții propriei nimiciri*, supuși derulării fatale de evenimente. Drama eroilor nu aparține crizei cunoașterii, nici lucidității ființei devorate de o idee unică, *asemenea eroilor lui Camil Petrescu*, ea se datorează *tocmai*

¹⁶⁰ Șerban Cioculescu, *Gib I. Mihăescu*, în *Revista Fundațiilor Regale*, Anul II, Nr.12, decembrie 1935, p. 628-643

¹⁶¹ Octav Botez, *Gib Mihăescu: Vedenia*, revista *Viața Românească*, Anul XXI, nr. 9-10, septembrie-octombrie 1929

¹⁶² *ibidem*

neputinței de ridicare la idee, de avântare dincolo de empiria vieții imediate. Firi mai curând elementare, pasiunile lor nu sunt decât patimi cărora, căutându-le sursa, dăm de instinctele brutei. Această radiografiere a patimii din interior alcătuiește ineditul scrierilor lui Gib Mihăescu, unde autorul utilizează în analiză tehnica "creației", operează introspecții cu mijloace comportamentiste. Observăm un pattern în operele sale construite pe baza unui mecanism al reacțiilor în lanț declanșate de gestul sau gândul provocator de nenorocire ca deznodământ anticipat în imaginație de fiecare dată.

În volumul *Vedenia* este cuprinsă și nuvela *Între porțelanuri* care explorează universul conjugal marcat de infidelitate, compus ca o demascare a infidelității în cuplu, fără intenție etică și moralizatoare. Decorul exclude orice ar putea face conexiunea cu naturalul, totul pare fabricat: mobila, paharele, tacâmurile sub *pojghița luminii artificiale*, întunericul și *frica instinctivă* domină și fascinează pe Artemie prin contrastul cu pilea albă a femeii și atitudinea ei de *exagerată voluptate*. Dialogul speculează aceeași arie a superficialului, a falsității. Bărbatul face apologia prieteniei care îl leagă de Mina, soțul Elenei, în fond o armură slabă împotriva tulburărilor trăite în proximitatea femeii. El simte pericolul trădării, *gândul plutind mișel în camera otrăvită*, își fabrică scenarii repetate în care pleacă, însă rămâne ținut în fața femeii al cărei singur cuvânt rostit imperativ, *vino!*, distruge remușcările, rațiunea și bunele intenții de onestitate față de prietenul său.

Asistăm la un caz patologic de narcisism al eroinei obsedate să-și exercite puterea de seducție, cu atât mai grav cu cât victima este soțul epileptic. Totul se reduce la jocul voluptății în care *obsesii erotice se termină în dezlănțuiri psihopatologice*, cum remarca Mihai Diaconescu¹⁶³. Narațiunea concentrată pe seducerea lui Artemie și nebunia de pe buzele Elenei, atinge climaxul în momentul descoperirii actului infidel de către Mina, soțul înșelat, și producerea unei crize de epilepsie. Femeia pare să-și fi atins scopul și revine, resemnată, la rolul de soție.

Nuvela *Tabloul* reia tema patimii în spațiul conjugal unde se infiltrează un prieten, Marius, fascinat de frumusețea Arianei, soția lui Orghidan. Picioarele lungi și subțiri ale femeii, pielea ei albă comparată cu trandafirul ce roșește sub adierea vântului, strălucirile ochilor și tăcerea femeii alcătuiesc în mintea bărbatului sentimentul că se află *într-o biserică uriașă și sonoră, în întuneric*, din care caută înspăimântat ieșirea. Torturat sub flacăra patimii sale, eroul pătrunde în casa prietenului său într-o seară de carnaval, deghizat și fără un plan, condus de un destin implacabil, dar *prietenos*. Îl găsește pe Orghidan singur și îl ucide cu un cuțit, apoi fuge înregistrând fotografic scara, casa, strada. Același *destin bun* a făcut din Ariana soția lui, a transformat camera din scenă a crimei în cea a iubirii,

¹⁶³ Mihail Diaconescu, *Gib I. Mihăescu*, București, Editura Minerva, 1973, p.165

o dezlănțuire a *patimei fără margini ce se revărsa din inima alcoolizată*, sub privirea unicului obiect păstrat din vechiul decor, tabloul celui defunct. Nicolae Balotă¹⁶⁴ remarca, referitor la *tabloul care devine chipul destinului răzbunător*, că *niciuna dintre narațiunile lui Gib Mihăescu nu înfățișează toate avatarurile chipului și închipuirii ca aceasta*. Considerat un capriciu feminin, Marius tolerează ochii sfredelitori ai tabloului precum un strigăt al conștiinței sale, el inițiază *dialogul între chipuri – chipul ucigașului, răvășit care se răsfrânge în oglindă, în timp ce mortul în tablou pare să se schimbe la față*, apoi descoperă dorința femeii de răzbunare pe cel care credea ea că i-a ucis soțul, Baldovin, un prieten din tinerețe. Discuția aprinsă asupra crimei provoacă destăinuirea bărbatului, prin asocierea tăriei înfăptuirii unui act groaznic, ucigaș, cu tăria iubirii căutate *cu orice preț, cu orice sacrificiu*. Brusc, adevărul devine o ingerință a iubirii, atât a celei date, cât și a celei primite, iar stările schimbătoare ale protagoniștilor și evenimentele succedate cu rezeziune sunt expresia tensiunii interioare ce parcurge drumul de la obsesia iubirii, până la obsesia mărturisirii crimei.

Cu excepția *Femeii de ciocolată* al cărei protagonist rătăcește în același spațiu al halucinațiilor demonstrative sau vindicative, încercând să atragă atenția Eleonorei, pe măsură ce pierde tot mai mult teren în favoarea lui Modreanu, rivalul său, celelalte romane se înscriu tematic mai mult în zona iubirii ca pasiune ce determină eroul să-și depășească o condiție inferioară ca pregătire, ori ca aspirație.

Romanul *Brațul Andromedei* speculează iubirea tributară unui model de femeie ideală, doamna Cornoiu, extrem de frumoasă și, aparent, inaccesibilă. Protagonistul este Andrei Lazăr, profesor de matematică rupt de jocurile politice, parvenitismul și desfrânarea celor care frecventau casa domnului Cornoiu, un pol al existenței în urbea măcinată de intrigi mărunte. Dorința de afirmare virilă are, pe de o parte, de învins timiditatea firii sale și lipsa de pragmatism, iar, pe de altă parte, obsesia devoratoare de timp și energie a creării unui perpetuum mobile. Zina Cornoiu se dovedește a fi departe de ființa pură, ideală, ea se află în căutare de aventură și se arată interesată de eroul nostru prin activarea unor instincte materne, intuind sensibilitatea și vulnerabilitatea acestuia. Eșecul demonstrației mașinării perpetue îi dezvăluie o mască nebănuită a profesorului, de neînțeles pentru firea sa lipsită de aspirații ideale, în concluzie, femeia va fi atrasă de Inelescu, cel mai decăzut dintre eroii romanului, adept al satisfacerii cantitative erotice, stăpân pe arta romantică de cuceritor. Romanul se încheie cu sinuciderea lui Andrei Lazăr, afectat profund în existența lui de frivolitatea femeii iubite.

¹⁶⁴ Nicolae Balotă, *idem*, p.21

Florea Ghiță¹⁶⁵, critic al operei mihăesciane, sesiza în acest roman *nu numai un început, ci și o modalitate nouă de proză, în care analiza și viziunile imaginare se împletesc cu observația și descrierea minuțioasă a mediului*, cu referire la spațiul citadin interbelic.

Rusoaica valorifică experiența războiului, dar și povestirea aflată de la un ofițer de grăniceri, conform interviului acordat de autor lui Matei Alexandrescu¹⁶⁶. Un al contemporan, Pan Vizirescu¹⁶⁷, analizând lucrarea, vedea în locotenentul Ragaiac ajuns la Nistru într-o garnizoană de pază, cum narațiunea *naște închipuirea unei fapte extraordinare care ar trebui să vină din stepele Rusiei*, o existență ideală: frumusețe, educație și sensibilitate; dincolo de acest ideal, eroul trăind o viață plină de peripeții și frustrări care duc tot mai departe și fac tot mai inaccesibil eternul feminin. Articolul apreciază că nu asistăm la un demers demonstrativ și respinge categoric asemănările cu scrisul pornografic ce surprinde *manifestările cele mai josnice*. Într-adevăr personajele descoperă *vieți căzute în mocirlă, pradă viciului și desfrâului*, dar, dincolo de traseul tumultos stăpânit de poftă și ambiții, personajele trăiesc *viața de biruință a sufletului... pe înălțimi de puritate și vis*, o trezire a conștiinței. Urmează *ispășirea* prin setea de ideal și *dorința arzătoare de a renaște*, se petrece o purificare, direcție care a fost speculată în asemănarea ei cu eroii lui Dostoievski, *însuși autorul nostru mărturisind o apropiere de suflet*.

Și George Călinescu¹⁶⁸ remarcă o căutare a idealului, *de la soldat până la ofițer*. ... *Gib Mihăescu scrie un roman pe care l-am numi al situațiilor fundamentale*, sintetizează criticul părerea sa despre *Rusoaica*. Emblematic pentru orice bărbat, personajul principal *întrupează aspirații* obișnuite, asemenea soldaților din subordinea lui. *Simbolizarea* acestor aspirații este explicitată prin *încordarea sexuală*, ... *un fel de Madame Bovary a virilității*, doar că substanța epică a romanului este îmbogățită cu *primejdie și mister* în această desfășurare de forțe spre cucerirea idealului.

În capitolul *Soldatul fanfaron*, Nicolae Manolescu¹⁶⁹ urmărește o radiografiere a locotenentului Ragaiac, plecând de la obligatoria disociere a naratorului de autor. Persoana întâi reflectă existența unui personaj care se

¹⁶⁵ Florea Ghiță, *Gib I. Mihăescu (Monografie)*, București, Editura Minerva, 1984, p.170-171

¹⁶⁶ Matei Alexandrescu, *Confesiuni literare, dialoguri*, București, Editura Minerva, 1971, p.54

¹⁶⁷ Pan Vizirescu, *Poziția lui Gib Mihăescu în literatura noastră*, revista *Gândirea*, Anul XVI, nr.9, noiembrie 1937

¹⁶⁸ George Călinescu, *Istoria literaturii române de la origini până în prezent*, București, Editura Minerva, 1985, p.762-765

¹⁶⁹ Nicolae Manolescu, *Arca lui Noe*, București, Editura 100+1Grammar, 2001, p.195-214

comunică sub *amestecul de emfază și ironie*, un portret mistificat și ușor de a fi demascat pe baza neconcordanței între lecturile sale și preferința pentru voluptatea aventurii. *Ragaiac face mărturisiri suspecte* despre încercări anterioare de renunțare la jocul de cărți, la traiul frivol, vrea să *escape de setea de viață*. Izolarea lui pe linia frontului și teancul de cărți din diverse domenii nu potolesc tensiunea virilă, dimpotrivă, sfârșesc *prin a-i exacerba pofta de viață ce se voia reprimată*. *Eroul nu e un platonice stupid, devotat visului său, ci un bărbat normal și sănătos* ce își consumă dorința sexuală cu femeile autohtone întâlnite. Se recunosc în el *materialitatea și simțul practic* enunțate de Alexandru Protopopescu¹⁷⁰, și cum *miracolul ivirii femeii ideale întârzie, autorul îi oferă compensații pământești*, și decriptează identitatea reală *de a fi un ins funciar incapabil să-și reprezinte idealitatea și să i se consacre*. Forma de roman polițist, cu tot felul de coincidențe și superstiții, răsturnările de situații sau presiunea evenimentelor au *aspect de joc ce alterează aventura ... și salvează de la eșec drama psihologică*.

Atât *Zilele și nopțile unui student întârziat*, cât și *Donna Alba* sunt tributare imaginii tânărului întors din război la studiile universitare. Protagonistii celor două romane, Mihnea Băiatu și Mihai Aspru, se îndrăgostesc de o femeie frumoasă, superioară prin educație și cultură (Arina), sau prin descendența nobilă (Alba Ypsilant). Ambii eroi nu se sfiesc să-și satisfacă erotismul cu alte personaje feminine, în timp ce își urmăresc cu fidelitate scopul de a cuceri femeia iubită. Traseul eroilor și finalul romanelor sunt diferite, după cum observăm în analiza următoare.

În anul 1934, *Revista Fundațiilor Regale* publica articolul lui **Sergiu Dan**¹⁷¹, la apariția romanului *Zilele și nopțile unui student întârziat*. Observația că *nu este un roman al vieții studențești* deschide o analiză succintă a personajului Mihnea Băiatu, *un student oarecare, ... ferit de aviditatea cunoașterii, ...cu temperament fără adâncime*, dar și o privire nostalgică asupra capitalei București, după încheierea Primului Război Mondial, cu *anii de belșug senin și de nepăsare bine organizată*. Superficialitatea protagonistului *pornit să se strecoare prin lume fără prea mare osteneală, așa cum trece prin odăile mobilate fără să plătească*, are un portret specific românesc, departe de modelul german, englez sau american supus unor tradiții studențești ori tributar romantismului, ne propune un personaj *netravestit și nefalsificat*, capabil de sacrificiul *dezgustător, dar eroic* de a seduce și îmbrățișa *un trup femeiesc pătruns de miremele bucătăriei, numai pentru a fi scutit de plata chiriei*.

¹⁷⁰ Alexandru Protopopescu, *Romanul psihologic românesc*, București, Editura Eminescu, 1978, p.186-199

¹⁷¹ Sergiu Dan, *Heidelbergul românesc de altădată și de acum*, în *Revista Fundațiilor Regale*, Anul I, Nr.8, august 1934, p. 443-446

Oportunist, lipsit de scrupule și capabil să-și seducă victimele cu dezinvoltura tinereții și a manierelor elegante, Mihnea Băiatu va câștiga *simpatia* cititorilor *abia la sfârșitul romanului* prin schimbarea lui profundă de atitudine. Galeria personajelor epice, de la studenții cu o *identitate lesne de recunoscut*, până la *toată lumea de mahala* plină de respect față de ”învățătura” eroului nostru, se alcătuiește cu *mijloace puternice*, afirmă autorul articolului, dovedind publicului că autorul *stăpânește însușirile romanului naturalist*. Obișnuit să-și falsifice imaginea, *studentul întârziat* profită și de naivitatea părinților care îi trimit bani pentru studii, pregătit să facă orice compromis pentru a salva imaginea sa, inclusiv a-și substitui identitatea cu cea a unui coleg al cărui nume este asemănător, Băiatu Mihail. Finalul romanului prezintă un erou desprins de lumea cuceririlor facile, o schimbare esențială în structura conștiinței sale. Moartea ființei iubite nu invalidează traseul ascendent în dorința de a-și depăși condiția, dimpotrivă, schimbarea atitudinii sale e asemănată cu atragerea pe *orbita astrului feminin* și înseamnă *alterarea personalității simpliste*, imputându-i-se lui Gib Mihăescu o *coloratură idealistă*.

Romanul *Donna Alba* urmărește, conform modelului de roman polițist, materializarea dorinței tânărului Mihai Aspru de a ajunge în proximitatea frumoasei Alba, soția lui George Radu Șerban, un celebru avocat și descendent din neam domnesc. Protagonistul are abilitatea necesară de a se infiltra în casa avocatului și, motivat de iubire sa, reușește prin muncă și ambiție să se facă nu doar remarcat, dar apreciat. Asemănat cu Julien Sorel din romanul stendhalian, prin hotărârea de neclintit de a pătrunde în clasa aristocrată pentru a primi răspuns la iubirea sa, bărbatul este totodată conștient de pierderea statului privilegiat al acesteia pe scara socială și de ascensiunea socială și politică a celor îmbogățiți din diferite afaceri sau meserii profitabile.

Criticul Vladimir Streinu¹⁷² asimilează povestea autohtonă celei a tânărului protagonist din romanul *Roșu și negru* scris de Stendhal, astfel, Aspru și Alba alcătuiesc *un fel de pereche națională, de simetrizare exterioară* în care eroul de condiție umilă este hotărât să doboare barierele sociale, să-și împlinească iubirea lui hibridă, amestecată cu starea de furie. Impresia de asemănare trebuie să rămână *exterioară*, întrucât Mihai Aspru posedă un *voluntarism elementar și o inteligență detectivă*, fapt ce dezvoltă în roman *formula de polițism psihologic* apropiată modelului literaturii ruse.

Tema centrală, recurentă în romanele lui Gib Mihăescu, consistă în femeia inaccesibilă, de aici pleacă urmărirea cu mijloace detectiviste a avocatului Mihai Aspru pentru a-i descoperi taina în romanul *Donna Alba*. La început, bărbatul este animat de dorința restituirii moștenirii pierdute, demers ce

¹⁷² Vladimir Streinu, *Pagini de critică literară*, vol. I, București, Editura pentru Literatură, 1968, p.125-129

nu se va materializa, apoi de restituirea unor scrisori compromițătoare, de amor, ale femeii implicate într-o relație extraconjugală cu Tudor Buzescu, ucis în duel de soțul înșelat. Aceste scrisori erau obiectul unui șantaj ordinar al fratelui celui ucis, Preda Buzescu, îndrăgostit și el de Alba, însă fără succes. Criticul George Călinescu¹⁷³ etichetează drept bovarism masculin energia și tenacitatea eroului, ele apar drept superficiale și puerile etalări ale *orgoliului viril*, *eroul nu reprezintă bărbatul cum este, ci cum ar voi să fie*. Opinia se argumentează prin faptul că autorul, bolnav fiind, dorește să facă o incursiune demonstrativă cu scopul de a impune personajul masculin prin virtuțile sale de cuceritor, plăsmuire a neputinței *ca om pândit de moarte și fără putința de a trăi realmente, dornic să demonstreze virtuțile sale*.

O altă opinie o formulează Nicolae Balotă considerând că, prin Mihai Aspru, romanul *Donna Alba* își poartă eroul prin *subteranele pe care curiozitatea îndrăgostitului le descoperă*¹⁷⁴. Femeia iubită nu este imaginară, dar distanța dintre cei doi apare insurmontabilă. Barierele sociale trebuie rupte prin ambiție și lipsă de scrupule, cu toate avantajele arivistului, mai ales cu inteligență, iar când *capitularea himerei* se produce, asistăm la demitizarea idealului feminin.

În alcătuirea eroului mihăescian tentația iubirii coexistă cu spaima pierderii ei, aflat la granița dintre iubirea – patimă și iubirea – pasiune, el posedă elanul viril pe care îl potențează, își izolează dorința erotică în cercurile concentrice ale acțiunii lucide fără conștiința obsesiei sale, astfel el este mereu pândit de pericolul căderii în zona halucinației, a izolării și anxietății, a degradării ființei din cauza supralicitării eului.

Bibliografie critică

Andronescu, Șerban, *Analogii estetice – Teoria spațiului-timp în arte și literatură*, Editura Fundația România de Măine, București, 1998

Balotă, Nicolae, *De la Ion la Ioanide*, București, Editura Eminescu, 1974

Balotă, Nicolae, *Gib I. Mihăescu. Omul și opera*, Nuvele, București, Editura Tineretului, 1969

Balotă, Nicolae, *Labirint*, București, Editura Eminescu, 1970

Brătescu, Gheorghe, *Freud și psihanaliza în România*, București, Editura Humanitas, 1984

¹⁷³ George Călinescu, *Istoria literaturii române. Compendiu*, București, Editura Litera, 2001, p.300-301

¹⁷⁴ Nicolae Balotă, *Gib Mihăescu. Omul și opera*, prefață la vol. *Nuvele*, București, Editura Tineretului, 1969, p.5-58

- Carpov, Maria, *Introducere la semiologia literaturii*, București, Editura Univers, 1978
- Călinescu, George, *Istoria literaturii române de la origini până în prezent*, București, Fundația pentru literatură și artă, 1941, revăzută și adăugită, Ediție și prefață de Al. Piru, București, Ed. Minerva, 1982
- Călinescu, George, *Principii de estetică*, București, E.P.L., 1968
- Cincă, Stelian, *Psihanaliză și creație în opera lui Gib Mihăescu*, Craiova, Ed. Scrisul Românesc, 1995
- Constantinescu, Pompiliu, *Romanul românesc interbelic*, București, Editura Minerva, 1977
- Cosma, Anton, *Romanul românesc și problematica omului contemporan*, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1977
- Crohmălniceanu, Ov. S., *Literatura română între cele două războaie mondiale*, Editura pentru Literatură, 1967
- De Gaultier, Jules, *Bovarismul*, Iași, Institutul European, 1993
- Diaconescu, Mihail, *Gib I. Mihăescu*, colecția „Universitas”, București, Editura Minerva, 1973
- Dicționar de Psihologie*, București, Editura Humanitas, 2006
- Dicționar de Științe ale Limbii*, București, Editura Nemira, 2005
- Drăgoi, Dumitru Șerban, *Gib I. Mihăescu*, București, Editura Granada, 2001
- Duda, Gabriela, *Introducere în teoria literaturii*, București, Editura ALL Educațional, 1998
- Eagleton, Terry, *Teoria literară. O introducere*, București, Polirom, 2008
- Eco, Umberto, *Opera deschisă. Formă și indeterminare în poeticile contemporane*, București, EPLU, 1969
- Eco, Umberto, *Șase plimbări prin pădurea narativă*, Constanța, Editura Pontica, 1997
- Florea, Ghiță, *Gib I. Mihăescu (Monografie)*, București, Editura Minerva, 1984
- Freud, Sigmund, *Eseuri de psihanaliză aplicată*, București, Editura Trei, 1994
- Freud, Sigmund, *Scritorul și activitatea fantasmatică în Scrieri despre artă*, București, Editura Univers, 1980
- Ghiță, Florea, *Gib I. Mihăescu (Monografie)*, București, Editura Minerva, 1984
- Glodeanu, Gheorghe, *Poetica romanului românesc interbelic – o posibilă tipologie a romanului*, București, Editura Libra, 1998
- Ifrim, Nicoleta, *History and Identity in Post-Totalitarian Memoir Writing in Romanian*, CLCWeb: Comparative Literature and Culture (ISSN 1481-4374) <http://docs.lib.purdue.edu/clcweb/>, nr. 16.1 / March 2014, Purdue University Press, <http://docs.lib.purdue.edu/clcweb/vol16/iss1/11/>, _____ Accession Number WOS:000333326200011.
- Irimia, Mihaela, *The Stimulating difference. (Avatars of a Concept)*, Editura Univ. București, 1995
- Iser, Wolfgang, *Actul lecturii. O teorie a efectului estetic*, București, Editura Paralela 45, 2006
- Lăzărescu, Gheorghe, *Romanul de analiză psihologică în literatura română*, București, Editura Minerva, 1985

- Lovinescu, Eugen, *Istoria literaturii române contemporane, 1900-1937*, București, Editura Minerva, 1989
- Mancaș, Mihaela, *Limbaajul artistic românesc în secolul al XX-lea*, București, Editura Științifică, 1991
- Manolescu, Nicolae, *Arca lui Noe. Eseu despre romanul românesc*, București, Editura Gramar 100+1
- Manolescu, Nicolae, *Istoria critică a literaturii române. 5 secole de literatură*, București, Ed. Paralela 45, 2008
- Marino, Adrian, *Dicționar de idei literare*, București, Editura Eminescu, 1973
- Marino, Adrian, *Introducere în critica literară*, București, Editura Tineretului, Humanitas, 2007
- Marino, Adrian, *Modern, modernism, modernitate*, București, EPU, 1969
- Mauron, Charles, *De la metaforele obsedante la mitul personal*, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 2001
- Mărgineanu, Nicolae, *Psihologie și literatură*, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 2002
- Micu, Dumitru, *Gândirea și gândirismul. Momente și sinteze*, București, Editura Minerva, 1975
- Mircea Lăzărescu, Ovidiu Bumba, *Patologie obsesivă*, Ed. Academiei Române, Buc., 2008
- Mitrofan, Iolanda, *Psihologia vieții de cuplu – între realitate și iluzie*, București, Editura Sper, 2002
- Norbert, Groeben, *Psihologia literaturii. Știința literaturii între hermeneutică și empirizare*, Ed. Univers, 1978
- Pamfil, Alina, *Spațialitate și temporalitate. Eseuri despre romanul românesc interbelic*, Cluj, Ed. Dacopress, 1993
- Papadima, Ovidiu, *Gib I. Mihăescu sau arta ca formă a energiei*, Gândirea, Anul XIV, nr.10, 1935
- Petrescu, Liviu, *Realitate și romanesc*, Cluj, Editura Tineretului, 1969
- Poulet, Georges, *Conștiința critică*, București, Editura Univers, 1979
- Protopopescu, Alexandru, *Romanul psihologic românesc*, București, Editura Eminescu, 1978
- Râpeanu, Valeriu, *Scriitori dintre cele două războaie mondiale*, București, Editura Cartea Românească, 1986
- Simion, Eugen, *Întoarcerea autorului. Eseuri despre relația creator-operă*, București, Editura Minerva, 1993
- Simuț, Ion, *Diferența specifică*, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1982
- Șuluțiu, Octav, *Pe margini de cărți*, Editura Miron Neagu, Sighișoara, 1938
- Șuluțiu, Octav, *Scriitori și cărți*, București, Editura Minerva, 1974.